SORTLAND KOMMUNE

Arkivsaknr.:	26/6177
Dok.nr:	26/37290
Arkiv:	FA
Saksbehandler:	Johnny Kvalø
Dato:	17.11.2026

Finansielle måltall og økonomiske handlingsregler for Sortland kommune

Utvalgssaksnr.	Utvalg	Møtedato
PS -	Formannskapet	
PS -	Kommunestyret	

KOMMUNEDIREKTØRENS INNSTILLING

KOMMUNEDIREKTØRENS INNSTILLING

1. Kommunestyret vedtar følgende finansielle måltall og økonomiske handlingsregler som grunnlag for kommunens økonomistyring fra budsjettåret 2027, med de særskilte innfasingstidspunktene som framgår av underpunktene:
    a. **Netto driftsresultat:** Minst 1,75 prosent av brutto driftsinntekter over tid. Det legges til grunn en ambisjon om måloppnåelse senest i 2030, underbygd av konkrete, finansierte tiltak og årlige delmål.
    b. **Disposisjonsfond:** Beholdningen skal utgjøre minst 0,5 prosent av brutto driftsinntekter fra og med 2029. Det langsiktige målet er minst 10 prosent. Det fastsettes ikke et oppnåelsesår for 10-prosentmålet.
    c. **Netto lånegjeld:** Maksimalt 90 prosent av brutto driftsinntekter på lang sikt, inkludert selvkostgjeld. Gjeldsandelen skal reduseres gjennom økonomiplanperioden. Årlige delmål og tidspunkt for måloppnåelse fastsettes i økonomiplanen.
    d. **Egenfinansiering:** Fra 2029 skal minst 20 prosent av årets samlede brutto investeringsutgifter til egne investeringer finansieres uten lån og uten at merverdiavgiftskompensasjon regnes som egenfinansiering. Formidlingslån og tilhørende avdrag holdes utenfor.
    e. **Gjeldsvekst:** Fra 2028 skal nye låneopptak til egne investeringer, inkludert selvkostinvesteringer, ikke overstige årets avdrag på tilsvarende gjeld. Kommunestyret tar ved rullering av økonomiplanen stilling til om regelen i stedet skal vurderes samlet for hele økonomiplanperioden på fire år. Formidlingslån og ren refinansiering holdes utenfor.
2. Måltallene og handlingsreglene skal følges opp for kommunen som juridisk enhet, inkludert kommunale foretak.
3. Kommunedirektøren skal rapportere om utviklingen og måloppnåelsen ved hver tertialrapport og i årsberetningen.
4. Måltallene og handlingsreglene vurderes årlig ved rullering av økonomiplanen. Endringer legges fram for kommunestyret til vedtak.

Nye opplysninger

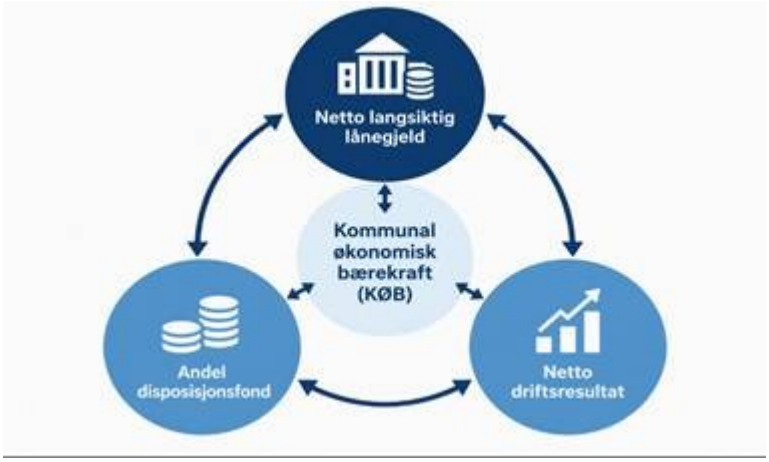
KORT BESKRIVELSE AV SAKEN
Saken gjelder forslag til nye finansielle måltall og handlingsregler for Sortland kommune. Formålet er å styrke den langsiktige økonomiske handleevnen og gi et tydelig grunnlag for prioriteringer, omstilling og oppfølging. Det skilles mellom langsiktige mål og trinnvis måloppnåelse i økonomiplanperioden.

Første milepæl for disposisjonsfond foreslås satt til minst 0,5 prosent av brutto driftsinntekter fra 2029. Det langsiktige målet er et disposisjonsfond på minst 10 prosent av brutto driftsinntekter.

FAKTA I SAKEN
I henhold til kommunelovens kapittel 14 om økonomiforvaltning skal kommuner forvalte økonomien slik at den økonomiske handlingsevnen blir ivaretatt over tid. Videre følger det av §14-2 c) at kommunestyret selv skal vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi.

Med bakgrunn i lovverket foreslår kommunedirektøren å legge til grunn KØB-modellen som styringsverktøy for de finansielle måltallene. KØB står for kommunal økonomisk bærekraft og er et styrings- og planleggingsverktøy som skal gi kommuner overblikk i økonomisk handlingsrom, stabilitet og forutsigbarhet.

KØB – modellen tar utgangspunkt i tre nøkkel-tall, som henger særlig sammen med hverandre. Disse er: Netto langsiktig lånegjeld, andel disposisjonsfond og netto driftsresultat.

Ved høy netto langsiktig lånegjeld, vil det være vanskelig å skape positive driftsresultat som videre muliggjør avsetninger til disposisjonsfond. Videre vil lav andel disposisjonsfond i stor grad kunne si noe om kommunens robusthet og handlingsrom i driften.

Om lånegjeldsandelen overstiger kommunens samlede inntektsnivå per år, altså er over 100 %, er handlingsrommet til kommunen svært begrenset, og det vil være vanskelig å få positive driftsresultat og muligheter for avsetninger til disposisjonsfond. Måltallene bør komme frem på et nivå som gjenspeiler den økonomiske situasjonen kommunen ønsker å være i som utgangspunkt.

Dette saksframlegget viser til «Kommunedirektørens forslag til Budsjett og Økonomiplan 2027-2030» (BØP). Dette er kommunedirektørens forslag, ikke et endelig budsjettvedtak. Ifølge BØP var kommunekassens disposisjonsfond tømt ved utgangen av 2025, og kommunekassens udekkede driftsregnskap var 4,9 mill. kroner. Beløpet er ikke samlet udekket resultat for kommunen som juridisk enhet. Økonomisk oversikt drift (§ 5-6) i forslaget viser negative netto driftsresultater i alle årene 2027–2030.

Nåværende handlingsregler ble vedtatt i KS 070/19, «Budsjett 2020 og økonomiplan 2020–2023».

- Netto driftsresultat på 0,1 prosent av brutto driftsinntekter.
- Netto langsiktig lånegjeld på maksimalt 85 prosent av brutto driftsinntekter utenom selvkostområdene ved utgangen av 2023.

- Egenfinansiering av investeringene på minimum 20 prosent av total finansiering ved utløpet av økonomiplanperioden, med 10 prosent i 2021 og 20 prosent i påfølgende år.

Definisjoner

Resultatgrad er netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter. Fondsgrad er disposisjonsfondets beholdning i prosent av brutto driftsinntekter; midler disponert til vedtatte formål vises særskilt. Netto lånegjeld beregnes som langsiktig gjeld uten pensjonsforpliktelser, fratrukket utlån og ubrukte lånemidler. Egenfinansieringsgrad beregnes som brutto investeringsutgifter fratrukket bruk av lån og merverdiavgiftskompensasjon, dividert med brutto investeringsutgifter og multiplisert med 100. Formidlingslån og tilhørende avdrag holdes utenfor.

VURDERING

Forslaget bygger videre på kommunens tidligere styring av resultat, gjeld og investeringsfinansiering, men anbefaler flere endringer. Resultatmålet foreslås hevet som et langsiktig mål fra 0,1 til 1,75 prosent. Egenfinansiering på 20 prosent er ikke et nytt prosentsatsnivå sammenlignet med tidligere, men forslaget presiserer beregningsmåten og innfasingen fra 2029. Den foreslåtte egenfinansieringen er *uten* merverdiavgiftskompensasjon og er derfor ikke en uendret videreføring av beregningsmåten som presenteres i BØP.

Gjeldsgrensen på 90 prosent inkludert selvkost er en annen indikator enn den tidligere grensen på 85 prosent utenom selvkost. En egen fondsmilepæl på 0,5 prosent og et langsiktig fondsmål på 10 prosent kommer i tillegg til de tre opprinnelige handlingsreglene.

Trinnvis oppbygging av disposisjonsfond

Første milepæl anbefales satt til en fondsbeholdning på minst 0,5 prosent av brutto driftsinntekter fra 2029. Med inntektene i økonomisk oversikt i kommunedirektørens forslag til BØP 2027–2030 tilsvarer dette om lag 7,1 mill. kroner i 2029 og 7,3 mill. kroner i 2030. Dette er beholdningsmål, ikke årlige avsetningskrav. Budsjettforslaget dokumenterer ikke finansiert rom for fondsoppbyggingen. Milepælen forutsetter derfor tiltak som både gjenoppretter balanse, ivaretar inndekning av merforbruk og gir rom for avsetninger.

En fondsbeholdning på 0,5 prosent vurderes som et første trinn, ikke som en tilstrekkelig varig reserve. Det langsiktige målet på 10 prosent beholdes. Opptrappingsplanen må vise hvordan 0,5-prosentmålet fra 2029 kan finansieres, samt videre oppbygging mot 10 prosent. Det fastsettes ikke et eget oppnåelsesår for det langsiktige målet. Eventuelle endringer av milepælen må legges fram for kommunestyret, og ikke håndteres som en administrativ endring.

Driftsresultat og gjeld

Netto driftsresultat på minst 1,75 prosent av brutto driftsinntekter foreslås som et langsiktig minimumsmål. Nivået bygger på TBUs generelle anbefaling for kommunene samlet over tid og er ikke en individuell beregning av Sortlands behov. Høy gjeld, risiko og behovet for fondsoppbygging tilsier en solid buffer. Ambisjonen om måloppnåelse senest i 2030 krever konkrete, finansierte tiltak og årlige delmål; den er ikke en prognose.

Gjeldsgrensen på 90 prosent skal vurderes sammen med renter, avdrag, likviditet og tjenestebehov. Selvkostgjeld inkluderes i hovedindikatoren og vises også særskilt. En bestemt gjeldsgrad er ikke alene avgjørende for økonomisk bæreevne.

Egenfinansiering og investeringsregel

Forslaget definerer egenfinansiering som samlet finansiering uten lån, ekslusive merverdiavgiftskompensasjon, og ikke som et krav om 20 prosent overføring fra løpende drift. Investeringsoversikten i del 5 (BØP) viser derimot at 20-prosentkravet er dekket i 2028–2030 med den definisjonen og investeringsavgrensningen som brukes her.

Regelen om at låneopptak ikke skal overstige avdrag erstatter i dette forslaget en regel om at samlede investeringer skal være lavere enn minimumsavdragene. Den nye regelen åpner for at

investeringer finansiert uten lån kan komme i tillegg. Dette er en reell endring, og regelen må derfor brukes sammen med gjeldsmålet og vurdering av investeringens framtidige driftsutgifter.

Personalmessige forhold
Vedtak om måltall innebærer ikke i seg selv vedtak om bemanningsendringer. Eventuelle omstillings- og innsparingstiltak må utredes særskilt, med vurdering av tjenestekvalitet, arbeidsmiljø og behov for medvirkning.

Medvirkning fra Eldreråd, Råd for personer med funksjonsnedsettelse, Ungdomsråd

Økonomiske forhold
Måltallene gir retning for økonomistyringen, men gir ikke i seg selv økte inntekter, reduserte utgifter eller penger til å bygge opp disposisjonsfondet. Tabellen under viser kroneverdier beregnet fra «Kommunedirektørens forslag til BØP 2027-2030», økonomisk oversikt drift (§ 5-6) og «Oversikt Investering og finansiering».

Tabellen viser beløp i mill. kroner, avrundet til én desimal etter beregning fra avrundede grunnlagstall. Netto driftsresultat er vist med minusfortegn ved underskudd. Beregningene illustrerer hva måltallene tilsvarer med tallgrunnlaget i «Kommunedirektørens forslag til BØP 2027-2030»; de er ikke prognoser for måloppnåelse. Kravet om minst 20 prosent egenfinansiering foreslås innført fra 2029.

Grunnlag / måltall	2027	2028	2029	2030
Driftsinntekter i forslaget	1 432,7	1 445,7	1 428,9	1 454,6
Netto driftsresultat: 1,75 %	25,1	25,3	25,0	25,5
Disposisjonsfond: milepæl 0,5 % fra 2029	Ikke innført	Ikke innført	7,1	7,3
Disposisjonsfond: langsiktig mål 10 %	143,3	144,6	142,9	145,5
Netto lånegjeld: tak 90 %	1 289,4	1 301,2	1 286,0	1 309,2
Budsjettert netto driftsresultat	−76,1	−43,6	−56,1	−31,1
Resultatforbedring til 1,75 %	101,2	68,9	81,1	56,5
20 % egenfinansiering fra 2028	Ikke innført	Ikke innført	3,0	0,9

Beløpene i raden for netto lånegjeld viser beregnet gjeldstak ved 90 prosent av driftsinntektene, ikke kommunens budsjetterte netto lånegjeld. Tabellen viser derfor ikke avstanden til gjeldsmålet eller om kravet om redusert gjeldsandel gjennom økonomiplanperioden er oppfylt.

Fondsmålene viser ønsket beholdning, ikke årlige avsetningskrav. Første milepæl på 0,5 prosent foreslås å gjelde fra 2029; 10 prosent er et langsiktig mål uten fastsatt oppnåelsesår. Årsverdiene for de langsiktige målene viser hva prosentene tilsvarer ved hvert års inntektsgrunnlag, ikke at målene skal være oppnådd allerede i 2027. Resultatforbedringene viser avstanden fra budsjettforslaget til et positivt netto driftsresultat på 1,75 prosent før nye beregninger av følgevirkninger av tiltak. Dette er ikke det samme som budsjettets merforbruk etter disponeringer.

Egenfinansiering er i illustrasjon beregnet av samlet finansieringsbehov til egne investeringer, inkludert aksjer og andeler og uten videreutlån. BØP investeringsoversikt viser finansiering uten lån på 7,0 mill. kroner i 2028, 5,5 mill. kroner i 2029 og 3,4 mill. kroner i 2030.

Folkehelse
Måltallene endrer ikke i seg selv tjenestetilbudet. I den videre oppfølgingen bør forutsigbar drift og økonomisk bæreevne veies mot konsekvensene av konkrete omstillingstiltak. Tiltak må utredes med hensyn til tilgjengelighet og kvalitet i tjenestene, sosial ulikhet og situasjonen for utsatte grupper. Det foreligger ikke grunnlag i denne saken for å tallfeste folkehelseeffekter.

Klima-, miljø- og naturforhold
Saken inneholder ikke vedtak om konkrete arealinngrep eller investeringsprosjekter. Klima-, miljø- og naturkonsekvenser må vurderes i de enkelte tiltaks- og investeringssakene. Ved prioritering innenfor investeringsrammene bør livsløpskostnader, energibruk, vedlikeholdsbehov og virkninger for natur inngå i beslutningsgrunnlaget. En økonomisk handlingsregel erstatter ikke disse vurderingene.

KONKLUSJON
Kommunedirektøren anbefaler en trinnvis styrking av kommunens økonomiske handleevne. Første milepæl for disposisjonsfond foreslås satt til minst 0,5 prosent av brutto driftsinntekter fra 2029, mens det langsiktige målet på minst 10 prosent anbefales. Forslag til BØP viser fortsatt underskudd gjennom planperioden. Måltallene er derfor ikke dokumentasjon på oppnåelig budsjettbalanse eller fondsoppbygging uten ytterligere tiltak. De må følges av en realistisk, finansiert opptrappingsplan og tydelig avviksrapportering.